

BILTEN

broj 6/23

Decembar 2023

mensa
Crne Gore

mensa
Crne Gore

PREDSJEDNIŠTVO

Danilo Vorotović
Aleksandar Musić
Aleksandra Lakić
Nataša Sokić
Ilijana Tijanić
Slavica Tadić
Dragana Pantović-Nikčević

Savjetnik za digitalne medije

Tripo Vuković

Savjetnica za PR i komunikacije

Marina Vojinović

Ombudsman

Milica Radulović

Nacionalni SIG koordinator

Nataša Sokić

Urednik Biltena

Dragana Pantović Nikčević

Dizajn Biltena

Tripo Vuković

Psiholog

Jasna Bulajić Stepanović

Kontakt

info@mensa.me
+382 (0)69 080 003
Žiro-račun: 520-14442-11
PIB: 02315009

Decembar 2023

Tekstove za bilten slati na:
bilten@mensa.me

Mensa Crne Gore nema nijedan zvaničan ideološki, politički, filozofski ili religijski stav.

Sadržaj članaka u biltenu nije stav Mense kao organizacije, već autora članaka.

LOKALNI KOORDINATORI

Bar Berane

Adrijana Halimić
Kristina Lazarević
Anel Memić

Bijelo Polje

Amel Pićurica
Dušan Veličković

Budva Cetinje Danilovgrad Herceg Novi Kolašin Kotor

Lena Marković
Luka Lakićević
Srđan Mandić
Đuro Velaš
Balša Cvetković
Tripo Vuković

Nikšić

Vladan Barović
Nikola Đorđević
Vladimir Nikčević
Nikola Đurović

Pljevlja Plužine Podgorica Tivat Ulcinj Žabljak

Golub Pupović
Boban Bogdanović
Selma Bulić
Mirela Slovníkar
Aleksandra Lakić
Ioanna Skempri

MENTORI NOVIH ČLANOVA

Bijelo Polje

Amel Pićurica
Dušan Veličković

Budva

Slavica Tadić
Lena Marković

Cetinje Danilovgrad Herceg Novi Kolašin Kotor Nikšić

Luka Lakićević
Srđan Mandić
Đuro Velaš
Balša Cvetković
Tripo Vuković
Vladimir Nikčević

Pljevlja Plužine Podgorica

Nikola Đurović
Golub Pupović
Boban Bogdanović
Selma Bulić
Marija Savić
Marko Lakić

Tivat Ulcinj

Mirela Slovníkar
Aleksandra Lakić

SADRŽAJ

AKTIVNOSTI MENSE CRNE GORE.....	4
KULTURA GOVORA	7
SJUTRA ĆU - PROKRASINACIJA KAO PSIHOLOŠKI FENOMEN	10
ŠAH - OBRAZOVNI SISTEM	13
KINA U MOKROJ NJIVI	16
PJESNIKOVA MUČNINA	19
EMPATIJA: KLJUČNA VEŠTINA ZA RAZUMEVANJE I PODRŠKU DRUGIMA	21
MEMBER PROFILE NELA MILOŠEVIĆ.....	25
INFO ZA NOVE ČLANOVE	27

DANILO VOROTOVIĆ

AKTIVNOSTI MENSE CRNE GORE

U proteklom periodu aktivnosti Mense Crne Gore bile su na veoma visokom nivou.

Nova partnerstva:

Prije svega, možemo se pohvaliti uspostavljanjem novih partnerstava.

Saradnja sa KIC „Budo Tomović“, našim članovima omogućuje aktivno praćenje predstava koje se tu izvode. Takođe, Mensa Crne Gore otpočela je saradnju i sa Narodnom bibliotekom „Radosav Ljumović“ koja je širom otvorila svoja vrata za sve naše članove, kao i sa preduzećem Geotin iz Podgorice koja je

ponudila svoje konsultantske usluge i geodetska mjerenja našim članovima uz ogromne popuste. Sa našim partnerima, dogovorena je saradnja na mnogim poljima na kojim dijelimo interesovanja i ciljeve.

Edukacija:

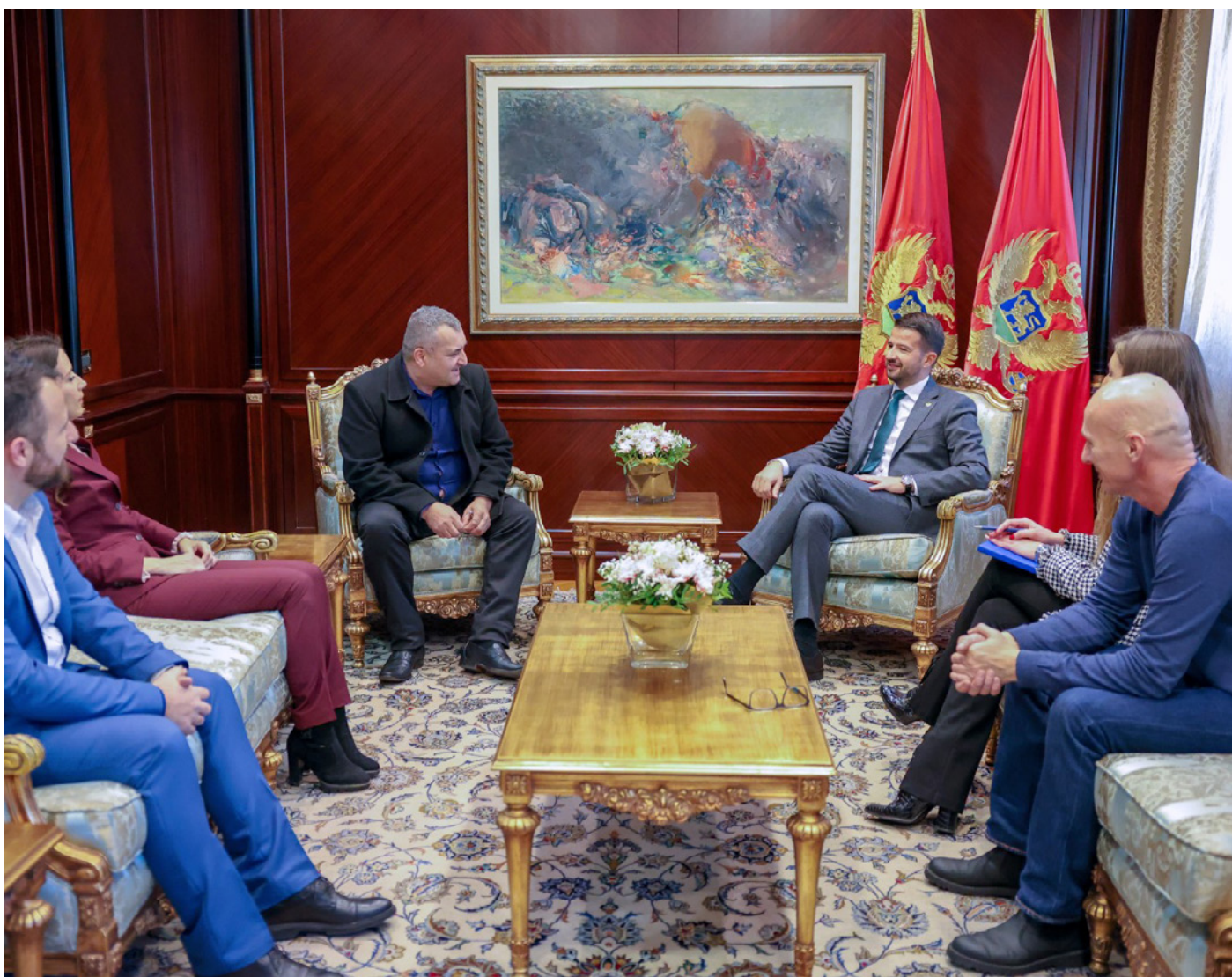
Mensa Crne Gore je započela i edukacije na temu digitalne pismenosti, nasilja na internetu, bezbjednosti i digitalnog otiska. Na izuzetno posjećenim radionicama, predavač, koordinator za edukaciju Marko Lakić, približio je ovu temu djeci školskog uzrasta koja su popunjavala sale u Beranama i u Danilovgradu. Sljedeća destinacija biće

Cetinje čija će omladina dobiti mogućnost da postane bogatija za veliko iskustvo i znanje koje će im se prenijeti.

Važno je istaći, i u prvi red planiranog, navesti da Mensa intenzivno radi na formiranju odsjeka za rad sa nadarenom djecom, koji će pomoći u stvaranju uslova za kvalitetniji razvoj i usmjeravanje iste.

Testiranja:

Što se tiče testiranja, ona su nastavljena predviđenom dinamikom. Opštine Cetinje, Kotor, Plav i Ulcinj, pokazale su se izuzetnim domaćinima, a u dva najveća grada, Podgorici i Nikšiću, testirano je preko 150 kandidata.

Sastanci sa predstavnicima izvršne i zakonodavne vlasti:

Pored već navedenih aktivnosti, predsjedništvo Mense Crne Gore bilo je veoma agilno u smislu sastanaka sa predstavnicima izvršne i zakonodavne vlasti. Delegaciju Mense primila je Ministarka prosvjete, nauke i inovacija prof. dr. Anđela Jakšić Stojanović. Tom su prilikom, u razgovoru, ukazani pravci kojim će teći reforme u prosvjeti i razmatran je doprinos koji Mensa, kao organizacija, može dati. Ministarka je istakla važnost

zajedničkih aktivnosti i dogovorena je saradnja koja će biti produkovana na mnogim poljima sa krajnjim ciljem podizanja svijesti o pravilnijem i kvalitetnijem obrazovanju. Delegacija Mense Crne Gore, uz izuzetno uvažavanje, primljena je od strane Predsjednika Crne Gore, gospodina Jakova Milatovića. Tokom razgovora, delegacija je upoznala Predsjednika sa svojim aktivnostima i planovima od kojih neki imaju i veliki značaj za samu državu. Predsjednik je pružio svoju podršku u nastojanjima Mense da svojim aktivnostima doprinese napretku

crnogorskog društva i najavio tješnju saradnju u budućnosti.

Kao što se može primijetiti, aktivnosti Mense, kao i njena prepoznatost i priznatost u društvu, rastu. Samim tim, stvaraju se uslovi da budemo još veći zamajac razvoju našeg društva.

Ovu izuzetno uspješnu godinu, Mensa Crne Gore, obilježila je koktel-prijemom za svoje članove kao i za prijatelje i partnere sa kojima ima ostvarenu saradnju.

IOANNA SKEMPRI

KULTURA GOVORA

Jedna od osnovnih karakteristika čovjeka, ona po kojoj se on razlikuje od ostalih sisara jeste mišljenje. Čovjek vjekovima usavršava jezik i svakodnevno ga koristi kako bi podijelio razmišljanja i stavove sa drugim ljudima. Na različitim mjestima, nastajali su različiti jezici kao i pisma koja su usko povezana sa čulom vida ili sluha u zavisnosti od toga da li su zvukovna ili slikovna. Na Balkanu, pisma su zvukovna, svako slovo ima određenu frekvenciju i spajanjem slova nastaju slogovi, a potom riječi. Tako suglasnik G, jeste jedna prepreka, jedna Greda, o koju se spotičemo, a slovo R jeste Rijeka koja teče. Ako spojimo to G i R, dakle, zapinjanje pa nakon tog zapinjanja kretanje, možemo stvoriti glagol GRebati što zapravo i jeste upiranje nečim u predmet (prepreku), a potom paranje tog predmeta. Na isti način i od istih početnih slova imamo i grabanje kod nas i grafo (γράφω), to jest pišem (grebanjem po kamenju i pločicama), na grčkom jeziku.

Sve većim usavršavanjem jezika, uspostavljanjem jezičkih, gramatičkih pravila, on se, izmijenjen, prenosi sa generacije na generaciju. U tom procesu, svaka sljedeća generacija ima savršeniji jezik u pogledu pravopisa, dostupnosti pisanih pravila, gramatika, rječnika i sl., ali isto tako, svaka generacija za jednu je generaciju udaljenija od izvornog, naizgled primitivnog, a, u stvari, iskrenog jezika nastalog iz želje i potrebe čovjeka da iskaže svoje misli.

Danas, govorimo jezikom u

koji smo unijeli riječi iz drugih jezika (dosta njih i bespotrebno), nerijetko ih pogrešno koristeći, vjerujući da na takav način djelujemo pametniji i obrazovaniji.

Da li je to zaista tako i da li je to prava kultura govora?

Gajenje jezika i govora, poštovanje maternjeg jezika, zavisi od pažnje koja mu se posvećuje. Jezik nam je toliko toga omogućio da je potrebno razmišljati o njemu i pokušavati suštinski ga shvatiti. Da bi čovjek pravilno govorio, potrebno je da razumije i da zna više od samih pravopisnih pravila; potrebno je da osjeti intonaciju jezika, da se udubi u etimologiju riječi i da se potruđi da jasno i nedvosmisleno govori svoja razmišljanja. U suprotnom, pokazuje izuzetno nepoštovanje kako prema jeziku, tako i prema sagovorniku, očekujući od njega da troši vrijeme tumačenjem onoga što mu je rečeno.

Uzvici, iako im ne pridajemo previše važnosti tokom školovanja, onosuštokarakteriše duh ljudi koji govore određenim jezikom. Uzvik divljenja na našim prostorima, nikad nije bio Vau! nego O! Kad vidi nešto vrijedno divljenja, čovjek raširi oči i spontano zaokrugli usta pa jedini glas koji može izgovoriti u takvom položaju jeste baš taj glas, glas O. Ipak, danas možemo često čuti Vau! Ljudi ga koriste, nesvjesni da time, na neki način, vrijeđaju svoj jezik. Naravno, uticajem stranih

BROJNA VRIJEDNOST	MJEVSKA LISTICA	ASSEMANSKI EVANĐELJE	SINAJSKI PSALTR	BEČKI LISTICI	GRŠKOVICE APOSTOL	VATIKANSKI MISAL	FRASČICEV PSALTR
1	𐌀	𐌁	𐌂	𐌃	𐌄	𐌅	𐌆
2	𐌇	𐌈	𐌉	𐌊	𐌋	𐌌	𐌍
3	𐌏	𐌐	𐌑	𐌒	𐌓	𐌔	𐌕
4	𐌗	𐌘	𐌙	𐌚	𐌛	𐌜	𐌝
5	𐌟	𐌠	𐌡	𐌢	𐌣	𐌤	𐌥
6	𐌦	𐌧	𐌨	𐌩	𐌪	𐌫	𐌬
7	𐌮	𐌯	𐌰	𐌱	𐌲	𐌳	𐌴
8		𐌷	𐌸				
9	𐌹	𐌺	𐌻	𐌼	𐌽	𐌾	𐌿
10	𐍂	𐍃	𐍄		𐍆	𐍇	𐍈
20	𐍊	𐍋	𐍌	𐍍	𐍎	𐍏	𐍐
30	𐍒	𐍓	𐍔	𐍕	𐍖	𐍗	𐍘
40	𐍚	𐍛	𐍜	𐍝	𐍞	𐍟	𐍠
50	𐍢	𐍣	𐍤	𐍥	𐍦	𐍧	𐍨
60	𐍮	𐍯	𐍰	𐍿	𐎀	𐎁	𐎂
70	𐎆	𐎇	𐎈	𐎉	𐎊	𐎋	𐎌
80	𐎎	𐎏	𐎐	𐎑	𐎒	𐎓	𐎔
90	𐎖	𐎗	𐎘	𐎙	𐎚	𐎛	𐎜
100	𐎠	𐎡	𐎢	𐎣	𐎤	𐎥	𐎦
200	𐎮	𐎯	𐎰	𐎱	𐎲	𐎳	𐎴
300	𐎶	𐎷	𐎸	𐎹	𐎺	𐎻	𐎼
400	𐎿	𐏀	𐏁	𐏂	𐏃	𐏄	𐏅
500	𐏈	𐏉	𐏊		𐏌	𐏍	𐏎
600	𐏐	𐏑	𐏒	𐏓	𐏔	𐏕	𐏖
700		𐏘	𐏙		𐏛		
800		𐏜	𐏝	𐏞	𐏟	𐏠	𐏡
900	𐏣	𐏤	𐏥	𐏦	𐏧	𐏨	𐏩
1000	𐏫	𐏬	𐏭	𐏮	𐏯	𐏰	𐏱
	𐏳	𐏴	𐏵	𐏶	𐏷	𐏸	𐏹
	𐏻	𐏼	𐏽	𐏾	𐏿	𐐀	𐐁
	𐐃	𐐄	𐐅				
	𐐇	𐐈	𐐉				
	𐐋	𐐌	𐐍	𐐎	𐐏	𐐐	𐐑
	𐐓	𐐔	𐐕	𐐖			
	𐐘	𐐙	𐐚				
	𐐜	𐐝	𐐞				
	𐐠	𐐡	𐐢				
	𐐤	𐐥					

kultura, potpuno je prirodno i očekivano da će određene tuđice biti prihvaćene i odomaćene, ali nedopustivo je tražiti zamjene i sinonime za uzvike i riječi koje imaju značenje same po sebi i potiču iz našeg jezika.

Svakodnevno korišćene riječi, poput riječi vaspitanje i obrazovanje, rijetko se posmatraju etimološki. Čak se ni na studijskim programima, na kojima se obrađuju pedagogija i didaktika, ne pominje izvorno značenje ovih riječi iako se može naići na desetine različitih naučnih definicija u knjigama. Onda kad su ove riječi nastale nije bilo potrebno objašnjavati ih, međutim, vremenom, ljudi su počeli da ih upotrebljavaju ne razmišljajući o samoj njihovoj suštini.

Vaspitanje jeste složenica vas+pitanje. Sa prefiksom vas- susrećemo se i u drugim složenicama poput vaskoliki,

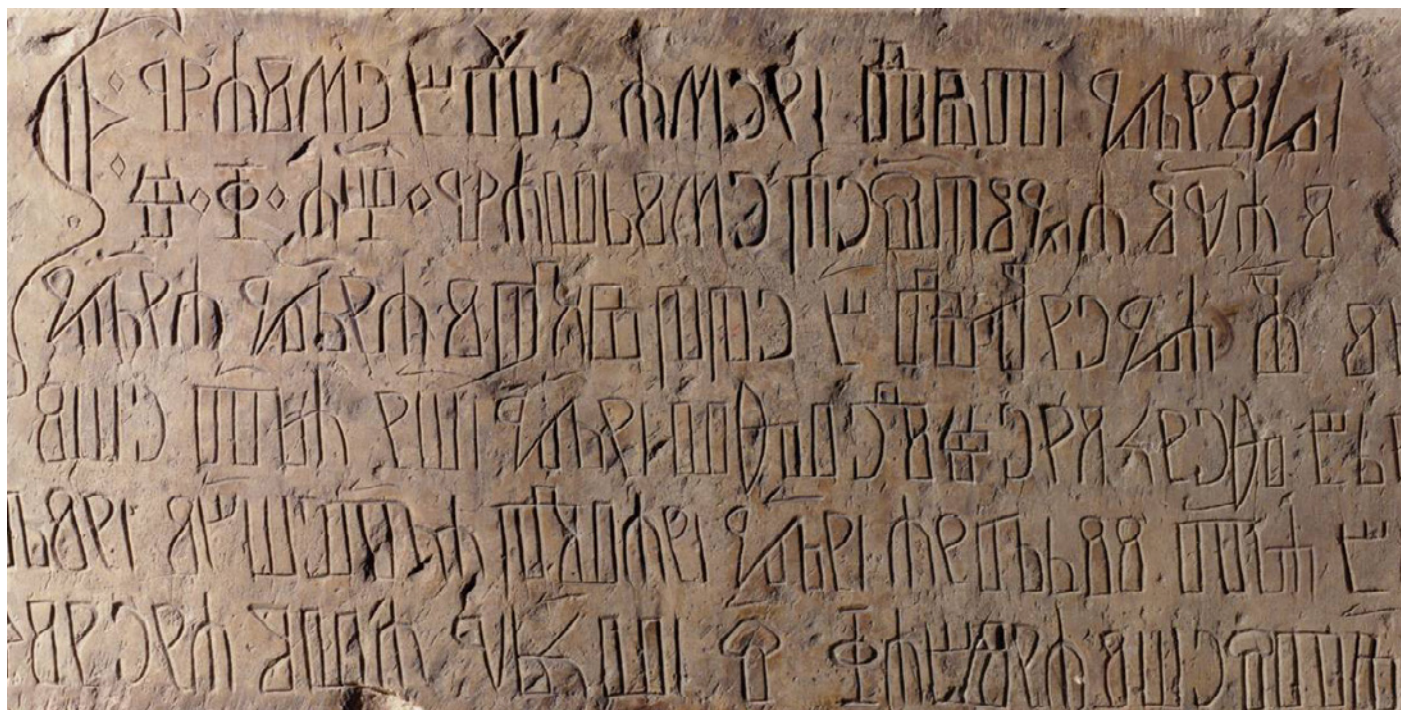
vozdizati, vazdan (samoglasnici su u prošlosti imali daleko manju vrijednost od suglasnika. Zato su se i mijenjali vremenom bez konkretnog pravila. Staroslovensko O u vos, postaje A u vas, a kasnije suglasnici jednačenjem po zvučnosti bivaju voz ili vaz). Pitanje kao korijen riječi vaspitanje, nije pitanje sa dugim već sa kratkim akcentom. Pitanje jeste hranjenje, davanje nečega nekome, kako bi se taj neko uzdigao, porastao duhovno, duševno ili tjelesno (zato se i kaže fizičko vaspitanje). Obrazovanje znači oblikovanje, davanje oblika, formiranje (isti korijen može se naći u riječi obrazac). Zašto bismo, pored tako lijepe riječi koristili termin edukacija? Zar to nije nekulturno?

Još jedna zanimljiva činjenica jeste to da su određene riječi, kao što su i vaspitanje i obrazovanje i na drugim jezicima sagrađene na isti način. Obrazovanje na grčkom (μόρφωση) morfos, nastaje

od morfi (μορφή) što upravo znači oblik, izgled, a vaspitanje je anatrofi (ανατροφή) od grčkog ana- (ανα-) koje nalazimo u sličnim riječima kao kod nas, poput ana-stasi (ανάσταση) što je vas-krsnuće i trofi (τροφή) što znači hrana.

Dokaz o tome da ne razmišljamo dovoljno o jeziku jesu i određene greške koje ljudi svakodnevno prave. Nepravilne konstrukcije poput „obzirom da“ ne bi se javljale kad bi ljudi razmislili na sljedeći način: „Ako ne govorim obzira, nego bez obzira, ne može biti ni obzirom nego s(a) obzirom“.

Jezik je ogroman. Bilo bi smiješno reći da sve znamo, razumijemo i da možemo da objasnimo, ali svaki čovjek i svako društvo koje teži napretku, mora aktivno raditi na kulturi govora i podizanju svijesti o važnosti pismenosti i pravilne upotrebe jezika.

NIKOLINA RADOVIĆ

SJUTRA ĆU - PROKRASTINACIJA KAO PSIHOLOŠKI FENOMEN

Svako od nas je nekada odložio izvršenje nekog neprijatnog ili zahtjevnog zadatka, koristeći upravo izgovor "Hajde sutra ču" ili "Ima vremena". Naravno, svi smo se suočili sa problemom previše obaveza, previše zadataka i rokova koji su se približili. Velika je stvar znati kako i na koji način organizovati svoje vrijeme i sve postići u dogovorenom roku. Ali, ipak, predaja izvještaja u određenom vremenskom roku ili uspješnost na testu nisu uvijek indikatori dobre organizovanosti. Često i oni koji svoje zadatke završavaju u roku (i uspješno), odlažu svoje obaveze do zadnjeg momenta. Takva je situacija sa mladim osobama koje su sklone "kampanjskom učenju", odnosno učenju samo pred neki ispit ili test. Upravo "kampanjci" nerijetko ostvaruju sjajne rezultate na testovima, ali isto tako i prolaze kroz veći nivo stresa u periodu priprema.

Zašto smo često skloni odlaganju obaveza do poslednjeg trenutka? Prokrastinacija obično predstavlja neznatno prikrivenu formu pobune koja potiče još iz perioda djetinjstva. Primjer ovako razvijene navike odlaganja obaveza bi bila djeca zahtjevnih roditelja. Ova djeca su često slušala naređenja poput "Uradi ovo!" ili "Uradi ono", pa su se postavljenim zahtjevima prilagodila razvojem tehnika odlaganja (prokrastinacije), uspijevajući tako da izbjegniju/odlože izvršenje nekog zadatka. Isti mehanizmi su se zadržali i na odraslom uzrastu, pa sada imamo osobe koje pribjegavaju tehnikama odlaganja kada su suočene sa autoritetom koji im

nameće termine i rokove.

Iako postoje neka teorijska objašnjenja razvoja prokrastinacije, ovom problemu se ne posvećuje dovoljno pažnje ili se isti ne posmatra kao bitan, jer kako bi rekao naš narod "Sve će se stići". Ali, ozbiljni prokrastinatori se nalaze u velikoj nevolji, jer kako se čini na osnovu brojnih istraživanja, sve prokrastinacije imaju u osnovi sličan, skriveni program rada. Paralisani ili skriveni iza straha ili manifestujući neke potisnute pobune, prokrastinatori često zapravo sabotiraju sopstevene živote. Odlaganje obaveza se najčešće posmatra kao posledica problema sa pažnjom ili samokontrolom. Za osobe koje su sklone prokrastinaciji smatra se da nisu motivisane ili disciplinovane. Ipak, ovakvi

opisi nisu ispravni. Nije u pitanju samokontola, već emocije vezane za sam zadatak, skrivanje iza straha da u nečemu nećemo uspjeti ili manifestacija nekih potisnutih pobuna koje potiču iz ranijih perioda života. Odlaganje obaveza povezano je i sa negativnim funkcionisanjem i rizicima po metalno zdravlje osobe, što, naravno, ne smijemo zanemariti. Osobe, koje su sklone prokrastinaciji, karakteriše viši nivo anksioznosti, depresivnija raspoloženja, anksioznost, nisko samopouzdanje i jednostavno loše navike.

Prokrastinacija predstavlja zajednički izazov sa kojim se mnogi ljudi susreću, bez obzira na nivo inteligencije. Iako je ponekad pogrešno povezivana s nedostatkom motivacije, prokrastinacija može biti složen

fenomen čiji su uzroci često povezani s emocionalnim, psihološkim i kognitivnim faktorima. Ipak, inteligencija igra značajnu ulogu u načinu suočavanja sa prokrastinacijom. Osobe s visokim nivoom inteligencije često imaju razvijene analitičke sposobnosti koje im omogućavaju bolje razumijevanje dugoročnih posljedica svojih postupaka. Ipak, paradoksalno je da visokokvalifikovane i kreativne osobe često podliježu prokrastinaciji zbog pretjeranog razmišljanja i perfekcionizma. Istraživanja pokazuju da je prokrastinacija često povezana s nedostatkom samodiscipline i sposobnosti upravljanja vremenom. Osobe sa visokim nivoom inteligencije imaju potencijal za razvoj tih vještina, ali njihova sklonost analitičkom razmišljanju može dovesti do

fokusiranja na kompleksne zadatke i odlaganja manje hitnih, ali esencijalnih obaveza.

Sposobnost da napravimo plan i držimo se istog predstavlja bitnu vještinu, ali i veliku poteškoću osobama koje se suočavaju sa ovim problemom. Iako odlaganje obaveza najčešće ima ulogu da nas zaštiti (od eventualnog neuspjeha ili narušavanja naše autonomnosti), ipak, uticaj koji odlaganje obaveza može imati na mentalno zdravlje, kvalitet života i uspješnost prokrastinatora svjedoči o ozbiljnosti problema sa kojima se ove osobe suočavaju.

Za kraj, bitno je naglasiti da prokrastinacija nije posledica naše lijenosti, nedostatka samokontrole ili motivacije. Prokrastinacija predstavlja naučene obrasce ponašanja koje

smo vremenom usvojili. Ono što je bitno kod ovako naučenih obrazaca jeste da se mogu i "odučiti". Ponekad je dovoljno da pokušamo da razumijemo svoja osjećanja i potrebu za odlaganjem, pa da nam postane jasno da zadatak možemo završiti i na vrijeme i da nema potrebe za ovim "Sjutra ću" jer isto mogu završiti i danas.

MITAR ĐUKANOVIĆ

ŠAH - OBRAZOVNI SISTEM

Nedavni rezultati PISA testiranja su podatak koji bi trebao da zabrine cjelokupnu zajednicu. Crnogorski 15-godišnjaci imaju lošije znanje iz matematike, čitanja i prirodnih nauka nego što su imali učenici prije deceniju, čime su se dodatno odaljili od svjetskog prosjeka.

Šta je problem obrazovnog sistema i zašto su rezultati u najmanju ruku poražavajući, pitanje je za opsežnu analizu. Da li je to nedoslednost reformi, ili surova partitokratija koja razara sve segmente crnogorskog društva ili nešto drugo, pitanje je koje mora biti što prije odgovoreno, zarad budućnosti Crne Gore.

Možda je sami podatak o rezultatu naših učenika dovoljan, da pokušam da odgovorim na pitanje zašto je šah potreban obrazovnom sistemu Crne Gore. Evropski parlament je sada već davnog 15. Marta 2012. godine usvojio Deklaraciju o uvođenju

programa "Šah u škole".

Pisanu deklaraciju pod brojem 50/2011 za uvođenje šaha u školski program u EU potpisala su 392 poslanika Evropskog parlamenta. Bilo je potrebno samo 378 potpisa od ukupno 754 poslanika Evropskog parlamenta. Deklaracija 0050/2011:

Pisana deklaracija o uvođenju programa "Šah u škole" u obrazovnim sistemima Evropske Unije:

Evropski Parlament,

- uzimajući u obzir član 6 i član 165 Sporazuma o Funkcionisanju Evropske Unije,

- uzimajući u obzir Pravilo 123 sopstvenog Pravilnika o postupanju (proceduri),

A. da Sporazum o Funkcionisanju Evropske Unije predviđa u svom članu 6, da je sport jedna od oblasti u kojima "Unija ima nadležnosti da sprovede akcije za podršku, koordinaciju ili dopunu djelovanja

Država Članica";

B. da je šah igra dostupna za djecu iz svih socijalnih grupa i može pomoći socijalnoj koheziji i doprinijeti ciljevima politike kao što su: socijalna integracija, borba protiv diskriminacije, smanjenje stope kriminala, pa čak i borba protiv različitih bolesti zavisnosti;

C. da bez obzira na uzrast djeteta, šah može kod djece poboljšati koncentraciju, strpljenje i upornost i može da razvije smisao za kreativnost, osjećaj za intuiciju, memoriju, analitičnost i vještine donošenja odluka; da takođe šah uči odlučnosti, motivaciji i sportskom duhu (sportskim vrlinama);

Cilj nastave šaha je, da učenici ovladaju osnovnim i naprednim zakonitostima i principima šahovske igre radi formiranja njihovih radnih sposobnosti, savjesnosti, istrajnosti, upornosti, urednosti, radoznalosti, kreativnosti, originalnosti i spremnosti

na saradnju uz uvažavanje tuđeg mišljenja i načela lijepog ponašanja da se kod učenika izrodi kultura rada, da se rad odvija u određeno vrijeme u određenom prostoru, kao i da se razvija svestrana potreba da se započeti posao dovrši do kraja.

Zadaci i benefiti nastave šaha su očigledni, ali ukratko oni su:

- razvijanje interesovanja za šahovsku igru kod učenika;
- stimulisanje učenika, njihove mašte, kreativnosti i radoznalosti tokom učenja šaha;
- povezivanje znanja o šahu sa životnim situacijama;
- i z g r a đ i v a n j e razumjevanja šahovske igre kao osnove za logičko mišljenje;
- osposobljavanje učenika da samostalno donose odluke

kroz igranje šaha;

- jačanje tolerancije na frustraciju kao bitnog faktora emocionalne inteligencije;
- razvijanje svijesti o sopstvenom napredovanju i jačanju motivacije za dalje učenje šaha;
- unapređenje sposobnosti rešavanja šahovskih problema i studija i uživanje u stvaralaštvu velikih majstora ove umjetnosti;
- igranje šaha;

Od školske 2006/2007. godine u osnovnim školama u Crnoj Gori izučavao se šah, kao izborna ili fakultativna nastava u vidu predmeta: Osnovi šaha, Šah 1 i Šah 2. Interesovanje za šah među učenicima je bilo sve veće tako da u školskoj 2011/2012. godini preko 1 500 učenika

izučavalo je šah u školi. Od školske 2017/2018. šah se ne izučava kao nastavni predmet. Strateški prioritet Šahovskog saveza Crne Gore je projekat "Šah u škole", a navedeno ide u prilog tezi da je šah potreban obrazovnom sistemu Crne Gore. Da budemo jasni nije cilj da mi pravimo velemajsore, cilj je da omasovimo šahovsku organizaciju da djeca poštuju svoje protivnike, svoje drugare, da djeca zahvaljujući šahu koriste ta znanja i logike da idu kroz život i da im pomaže u daljem školovanju i životu.

Na osnovu ovih podataka, interesantno bi mi bilo da čujem vase mišljenje o implementaciji šaha u obrazovnom sistemu Crne Gore?

MILOSAV MILIČIĆ

KINA U MOKROJ NJIVI

Dragi čitaocē, da bi ova priča o mom zanimljivom radnom angažmanu bila cjelovita, počeo bih je time što bih se u kratkim crtama predstavio. Moje ime je Milosav Miličić, žitelj sam Mokre Njive prigradskog naselja/sela nedaleko od Nikšića, ljubitelj sam piva, Liverpula, video igrice i bicikla, završio sam Fakultet političkih nauka, smjer Međunarodni odnosi i kasnije master Međunarodno javno pravo. No, odmah ću biti jasan, moj angažman i veza sa Kinom nema nikakve veze sa diplomatijom i klasičnim međunarodnim odnosima.

Nakon završenih master studija i priličnog vremena provedenog u različitim poslovima početkom ljeta 2021. našao sam se u situaciji da nemam zaposlenje, te sam iz tog razloga potražio

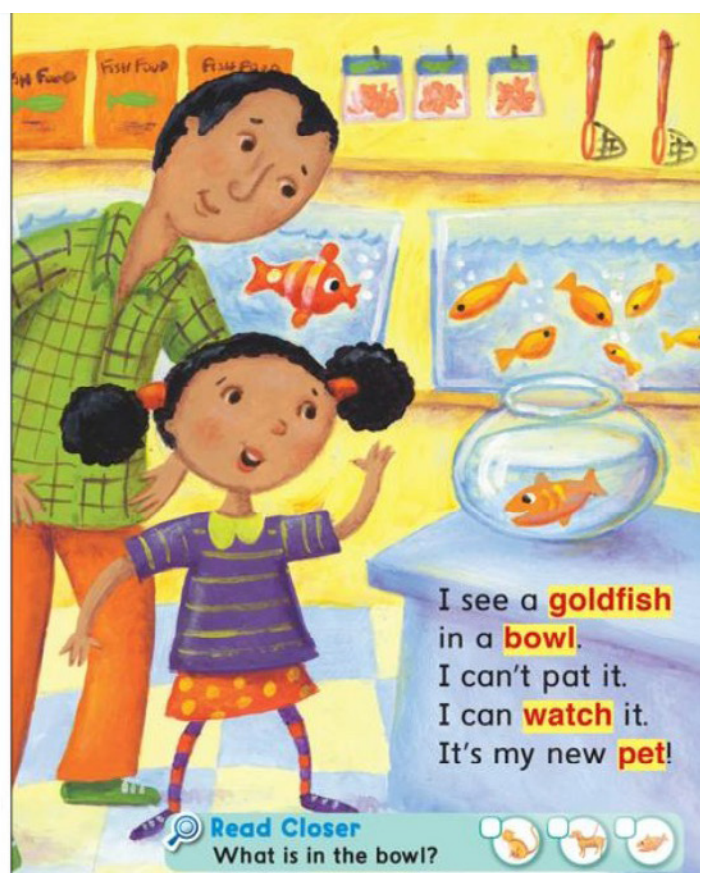
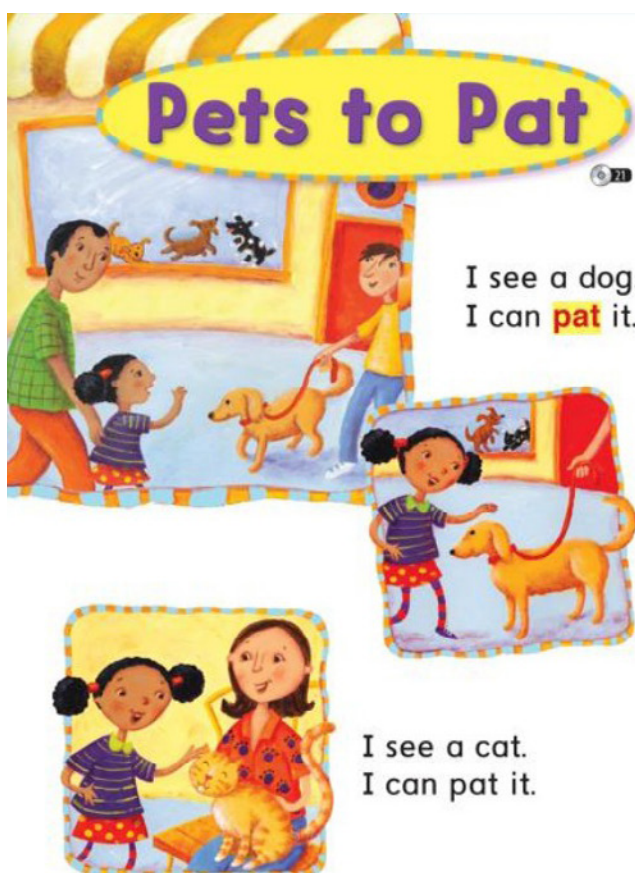
mogućnost onlajn rada. Jednom, kao oglas na Fejzbuku, iskočila mi je reklama koja je govorila o onlajn poslu predavanja engleskog jezika. Kako nisam imao pametnija posla, a i malo bijah razočaran u neke „poslove iz struke“ koje sam radio, odlučio sam se da oprobam i da pošaljem prijavu.

Ispostavilo se da je to legitiman posao preko posrednika iz Srbije za kinesku kompaniju Hello Bedakid, a radilo se o predavanju engleskog jezika kineskoj djeci od 3 do 13 godina. Isprva sam bio skeptičan, postavljala su se pitanja i problemi poput: nikada nijesam radio u prosvjeti, nijesam profesor engleskog (iako se dobro služim istim), kako ću raditi onlajn sa djecom koja ne pričaju zajednički jezik? No, i pored tih „problema“, ponovo

sam odlučio da idem do kraja; da dam sve od sebe, a ako ne bude išlo, neću izgubiti ništa.

Nakon uputa i polaganja usmenih testova i polaganja mock časa dobio sam i zvanično posao i došlo je vrijeme prvog časa sa stvarnim djetetom iz Kine. Trema je bila jako velika i nije mi bilo lako da je prebrodim, ali kako je čas počeo shvatio sam da je sa druge strane ekrana samo jedno malo, zanimljivo dijete koje ima sve iste osobine kao i naša djeca. Voli da se igra, voli da se smije, da saznaje neke nove stvari, a nekad i da uči.

Prvi časovi su prošli i dobio sam redovne učenike, što su, otprilike, djeca kojima se sviđa čas i rezervišu časove u sledećim danima i nedeljama. Kao i u bilo kom ljudskom odnosu najčešće

je taj odnos bio obostran, tj., djeca kojoj sam se ja svidio su istovremeno bila i meni najmiliji učenici. Vremenom sam imao veliki broj učenika, neki bi ostajali, neki bi odlazili i dolazili bi novi učenici tako da bi bilo previše govoriti o svima.

Na časovima sam mjaukao, lajao, hvatao stvari zubima, objašnjavao matematiku, fiziku, astronomiju, geografiju, pričao o programiranju, teorijskoj matematici (Goldbahova konjunktura), naučnoj fantastici i o mnogim drugim temama jer su različita djeca imala različita interesovanja koja je sjajno dotaći i učestvovati u njima. Jedan on najljepših osjećaja jeste kada se „upale“ oči kod djeteta,

kada se pokrene mašta i kada se interesovanje i radoznalost pokrenu. To je, sigurno, najbolji dio ovog posla.

Jedan od dodatnih benefita jeste i shvatanje i razumijevanje različite kulutre, učenje o nekim stranim prostorima i mjestima. Tako sam naučio da je Sudžou ogroman grad (za koji nijesam bio ni čuo), kada su u Harbinu dani skulptura od leda, šta su mjesečevi kolači i kada se jedu, kako se slave rođendani, koliko sati se provodi u školi i slično. Siguran sam da sam danas mnogo bliži toj kulturi, iako sam siguran da se jedna tolika zemlja ne može upoznati preko ekrana.

Ipak, ono što je hajlajt ovog posla, pored svih benefita rada

od kuće, upravo su ta djeca kojoj postanete dio svakodnevice. Naučite da Rosie ima bijelu mačku Lili, da je Endi dobar programer, da Murray tokom časa spava dok mu se ne pokažu slike vozova, da je Dženifer jedna mala „princeza“ koja voli da priča o magiji i bajkama, dok Nensi ne voli nikog i ništa (na priču). Posle svih tih malih života koje sam dotakao, nisam ostao isti. Nadam se da sam danas bolji nego te godine. Danas pored ovog imam i drugi posao kojim se bavim i moguće je da neću cijelu karijeru provesti ispred ekrana kao teacher Murray, ali sam siguran da ću cio život pamtiti i biti zahvalan na ovome što sam radio i doživio.

MARKO VULEVIĆ

PJESNIKOVA MUČNINA

**Budi talas, biću
pučina,
Budi Sartr, biću
mučnina.**

**Od mučnine i kamen
zažudi,
Od kamena i duša
poludi.
Kamenuj dušu,
Kamenuj čovjeka,
Kamenovali su me
dovijeka.**

**Pučnina plava se
budi,
Od mučnine pjesnik
poludi.
Ko je pjesnik?
Sartr, ti ili ja?**

Marko Vulević - najbolji student Fakulteta političkih nauka za studijsku 2023. godinu (prosjeak: 10.00). Dolazi iz Andrijevice i služi se sa četiri strana jezika. Trenutno stažira u Odboru za međunarodne odnose i iseljenike (Skupština Crne Gore). Dobitnik je prestižne stipendije Konrad Adenauer Fondacije, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Crne Gore i američke stipendije SUSI.

JASNA BULAJIĆ STEPANOVIĆ

EMPATIJA: KLJUČNA VEŠTINA ZA RAZUMEVANJE I PODRŠKU DRUGIMA

Empatija je sposobnost emocionalnog razumevanja tuđih osećanja i doživljavanja.

Postoji genetska predispozicija za empatiju, koja se oblikuje socijalizacijom. Neka deca su osetljivija za razumevanje tuđih osećanja; postoje i tzv. neuroni ogledanja. Bitno je učenje po modelu, pogotovo od treće godine života, kada je dete kognitivno sposobno da pravi razliku između sebe i drugih.

Empatija podstiče kognitivni razvoj, pomaže da se prevaziđe sebičnost, jača veze sa okruženjem i povratno utiče na razvoj kognicije. Emocionalna inteligencija je sposobnost pravilnog prepoznavanja, procene, kontrole i izražavanja emocija; empatija je njen sastavni deo.

Empatija se razlikuje od simpatije, ljubaznosti i sažaljenja: simpatija je pasivna i uglavnom jednosmerna, bazirana na pozitivnim osećanjima, dok je empatija dvosmerna, intenzivna i aktivna.

Empatija je pokušaj razumevanja drugih, a može uključivati i negativna osećanja (tugu, bol). Odnosi se na sagledavanje situacije iz više perspektiva, ne samo sopstvene. Zato se može posmatrati kao suprotnost narcizmu koja bi trebalo da vremenom prepraste u brigu ne samo o sebi, već i drugima.

Empatija je u osnovi ljubavi i prijateljstva, tesno povezana sa moralnošću. Njena suprotnost je agresivno, antisocijalno, destruktivno ponašanje i osećanja.

Kapacitet za empatiju se razvija ugledanjem pre svega na roditelje: ako oni pokazuju saosećanje, vode računa o tuđim osećanjima, deci će to biti normalno (tzv. učenje po modelu).

Roditelji uče da su osećanja drugih važna i za poštovanje. Zato decu treba pitati „Kako bi se osećao/la da se i tebi to dešava?“

Da bi dete prevazišlo narcizam bitno je da uoči svačije pravo na različitost. Zato u život deteta treba uključiti i decu

sa posebnim potrebama. Taj termin je neadekvatan, jer svima su iste potrebe: da vole i bude voljeni, samo što neka deca zbog teškoća u razvoju zahtevaju dodatnu negu.

Njihove se teškoće vide, ali veći problem je kada neko ima manjkavost karaktera i kada uopšte nema empatiju. Društvo je previše postalo usmereno na nečiji uspeh, zaboravljaju se osnovne ljudske vrednosti koje su temelj ličnosti.

Empatija se takođe razvija čitanjem bajki i basni, sa akcentom na osećanjima aktera. Analiziraju se postupci i vidljiva i skrivena osećanja svih aktera, pa deca otkrivaju suptilne emocije i saosećanje.

Mnogi odrasli npr. ne znaju razliku između ljutnje i besa, niti da je ispod besa često tuga. Treba pričati o likovima iz više uglova, da se prevaziđe narcizam, nauči kompromis, razvije empatija.

Mnogi roditelji frustracije i nesigurnosti projektuju na decu, koja postaju njihovi narcistički produžeci.

Narcis sve gleda iz svoje perspektive, zadovoljava svoje potrebe, manipuliše, misli da mu privilegije pripadaju. Svet gleda očima životinja u džungli: pojesti ili biti pojeden (uvek biraju prvo). Empatija je za njih slabost, to prenose na decu. Hladni su i distancirani (mada često glume brižnost), što oštećuje emotivni razvoj njihove dece koja osećaju da nisu prihvaćena niti bezuslovno voljena.

Oni osećaju prihvatanje samo u jednom slučaju: kada se roditelji hvale njihovim uspesima i pobedom na drugima. Ali to nije bezuslovna ljubav, već uslovljavanje perfekcionizmom. Detenarcisapostajeisamonarcis: kompenzuje neadekvatnost, prikrija komplekse tako što neurotično teži za uspehom.

Greška roditelja je stalno poređenje deteta sa drugima. Dete se tu bori za ljubav, mora je zaslužiti, pa razvija ekstremnu potrebu za takmičenjem već u porodici, umesto saradnje sa braćom i sestrama. Takmičenje je dobro u sportu i ako je

prevazilaženje sopstvenih granica, ali ne ako je jedini pokretač jer tako toksično formira ličnost. Takvo dete je frustrirano, jer uvek ima neko bolji. Čak i ako je najbolje, opterećeno je da sačuva tron. Još teže je kada dete gubi, kad roditelji otvoreno hvale nekog drugog („Što nisi kao...“). Dete misli da ga ne vole, pa kuje osvetu prema uspešnom detetu. Mnoga deca su žrtve vršnjačkog nasilja zbog tuđih frustracija i projekcija.

Decu ne treba prezaštićivati, treba da nauče da se uklope i razmene osećanja, gledaju stvari iz više perspektiva. Baš

to je empatija: kada stavite sebe u tuđu poziciju i osetite ono što oni osećaju. Empatija se razvija aktivnim slušanjem, interesovanjem za tuđa osećanja. Decu treba podsticati da razjasne misli i osećanja. Nisu samo važne ocene, već kako se druže sa vršnjacima, raspoloženje, šta ih muči i sl. Ključ je u komunikaciji.

Mnogi roditelji kriju od dece neuspehe iz detinjstva, a treba suprotno: da pričaju o sopstvenim nesigurnostima i dilemama, te načinima prevazilaženja. Deci nisu potrebna rešenja, već nada da uz trud vremenom sve dođe na svoje.

Postoje dve vrste empatije: kognitivna (sposobnost da identifikujemo i razumemo tuđe emocije) i afektivna (naša osećanja u odnosu na emocije drugog).

Empatija je sposobnost da osetimo i mislimo kao druga osoba, a dali ćemo saosećati zavisi od identifikacije (poistovećenja), u osnovi nesvesnog procesa. Što više u nepoznatoj osobi vidimo sebe ili nama važnog, veća je verovatnoća za identifikacijom.

Moguće su tri reakcije: simpatija (saosećanje), apatija (ravnodušnost) i antipatija (negativno osećanje).

To su vrste emocionalne zaštite, koje ne postoje kod preterano empatičnih. Oni nemaju jasne granice, ne mogu odvojiti svoje emocije od tuđih. Svaka loša vest ih preplavi, imaju problem sa granicama, upijaju tuđe

emocije kao sunder. Oni su hiperempatični, hipersenzitivni, često se povlače da bi se zaštitili. Obično su to osobe sa teškom ličnom istorijom odbacivanja u ranom detinjstvu, koja ih prati ceo život ako se ne jave psihoterapeutu. Ako na to još uvek nisu spremni, onda za početak da nabave bar nekog kućnog ljubimca. To ne treba mešati sa histrioničnom glumom empatije. Ključ je u umerenosti i autentičnom doživljavanju.

Pitanje je zašto su neki ljudi bez empatije, hladni i negativno nastrojeni prema drugima? Šta u načinu vaspitanja dovodi do razvoja psihopatije, antisocijalnih težnji, strukture ličnosti gde pojedinci uživaju u patnji drugih? Kako to sprečiti, kako omogućiti detetu da se ispravno razvija?

Mišljenja sam da to zavisi od kapaciteta roditelja za istinsku, безусловnu ljubav. Ko je po prirodi hladan i samocentriran doživljavaće podizanje deteta kao ugrožavanje sopstvenih potreba, to dete oseća, zato misli da je u njemu problem. Ništa bez prevencije u najranijem uzrastu: u vrtiću se već uočavaju deca sa destruktivnim težnjama, ne treba ih osuđivati već usmeriti na pravi put.

Psihopatija se može rano otkriti ako porodica i društvo to zaista žele da vide. Ljudi sa poremećajima ličnosti se loše ophode prema životinjama, tačnije prema slabijima od sebe. Vremenom nauče da to prikriju, maskiraju često suprotnim ponašanjem.

Ono što je zajedničko svima je atmosfera u detinjstvu: ili su bili prezaštićivani (što je osnažilo narcizam pa gledaju isključivo sebe i svoje potrebe) ili su ljubav roditelja morali da zasluže.

To znači da nisu dobijali безусловnu ljubav, nisu bili apriori prihvaćeni od roditelja, već su morali da zadovolje prefekcionistačke težnje, da budu savršeni da bi zaslužili ljubav. A savršenog nema. Ta očekivanja su da budu najbolji, da bi nahranili narcizam roditelja, jer tu nema prave topline i prihvatanja.

Roditelj narcis želi da mu dete bude uspešno, da bude bolje od drugih jer ga gleda kao na svoj narcistički produžetak. Normalan roditelj želi da mu dete bude srećno i da pre svega bude dobar čovek. On ga uči saradnji sa drugima i pravim vrednostima. Sve se svodi na psihološki rad na sebi roditelja, prihvatanje svojih mana koje svako ima.

Sposobnost za empatiju se razvija obraćanjem pažnje

na neverbalno ponašanje. Neverbalna emocionalna razmena je baza ličnosti, formira se u detinjstvu u zavisnosti od kapaciteta majke za empatijom.

Voljeno dete postaje zadovoljni odrasli i ima želju da bude u recipročnom odnosu sa drugima: da voli i bude voljeno. Svako je zaslužio toplu reč i osmeh, pođite do sebe i svog okruženja, pitajte najbliže kako su, ali kako su zaista. I prigrbite bez osuđivanja, reči često prikrivaju suštinu: osetite intuitivno i budite tu za najbliže.

Svakome treba bar jedno prijateljsko rame da prebrodi teške dane. Nemojte vagati ko koga više voli, već jednostavno pustite to već danas. Zovite nekog koga odavno niste čuli, bez povoda. Nemojte čekati posebne prilike za razmenu topline, počnite danas.

NELA MILOŠEVIĆ

MEMBER PROFILE PROF. DR NELA MILOŠEVIĆ

Nela Milošević rođena je 1986. godine u Kotoru.

Izuzetno interesovanje za matematiku pokazivala je od malih nogu, a kasnije kroz pripreme za takmičenja na kojima je osvajala prva mjesta.

Po završetku drugog razreda srednje škole, Nela nastavlja svoje obrazovanje na Li Po Chun United World College-u u Hong Kongu, nakon čega dobija stipendiju za dalje školovanje na Williams College-u u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je i završila studije matematike sa brojnim priznanjima. Snažna želja da se vrati i doprinese razvoju svoje zemlje vodi je u Podgoricu gdje se zapošljava na Univerzitetu Donja Gorica, dok uporedo završava doktorske studije na katedri za algebru i logiku Matematičkog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Danas je vanredni profesor i dekanica Fakulteta primijenjene nauke na Univerzitetu Donja Gorica.

Njen entuzijazam u radu i razvijanju interesovanja za matematiku kod mladih

vidljiv je i kroz njen angažman na različitim projektima popularizacije matematike, kao što je pokretanje takmičenja Kengur bez granica u Crnoj Gori. Ovo takmičenje se organizuje pod pokroviteljstvom istoimene međunarodne asocijacije koja je osnovana u Francuskoj, gdje je Nela predstavnik Crne Gore. Sve to čini sa željom da učestvuje u širenju radosti matematike, podržavanju i jačanju matematičke edukacije u školama i promovisanju pozitivnog doživljavanja matematike u cijelom društvu.

Van svijeta matematike, Nela uživa u trčanju i planinarenju. Inspiraciju i svakodnevni mir nalazi u istraživanju divljine i vrhova, kao i u povezivanju sa prirodom uopšte.

Takođe, tumač je za engleski jezik i tečno govori italijanski jezik.

INFO ZA NOVE ČLANOVE

Poštovani članovi,

Godišnja članarina za 2024. godinu iznosi 20€. Novim članovima članarina za tekuću godinu je besplatna, dok za stare članove važe sljedeći popusti:

- 25% za sve uplate do 31. januara,
- 25% za više članova iz jedne porodice,
- 25% za mlađe od 29 godina i starije od 60 godina.

Važno je napomenuti da se popusti mogu obračunati najviše po dva osnova, što znači da je 50% maksimalni popust koji član može ostvariti.

Članarinu možete platiti kod blagajnika Mense, ili uplatom na žiro-račun Mense Crne Gore 520-14442-11 (Hipotekarna banka).

Kada uplatite članarinu potrebno je da, ukoliko to niste ranije uradili, radi izrade nove baze članova, na e-mail podaci@mensa.me pošaljete sledeće podatke:

- ime i prezime,
- datum rođenja,
- datum testiranja (ukoliko ne znate, onda samo godinu),
- broj telefona i e-mail za kontakt,
- da li želite da Vam kreiramo e-mail adresu formata,
- ime.prezime@mensa.me (ukoliko je već nemate),
- saglasan/na sam da moje ime i prezime dodate na spisak članova na
- sajtu Mense Crne Gore,
- *Kako je Mensa Crne Gore članica Mense International, saglasan/na sam
- da se moji podaci dostave Mensi International, a po obavezi koju Mensa,
- Crne Gore ima po Statutu Mense International.

Predsjedništvo

Imaš moć nad svojim umom - ne spoljnim događajima. Shvati ovo, i naći ćeš snagu.

Marko Aurelije

Dobrota, Radik Sitdikov